

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های مؤثر در افزایش مشارکت اجتماعی جامعه میزبان در حفاظت از میراث جهانی یونسکو (مورد مطالعه: میراث جهانی استان یزد)

علی اصغر شالبافیان^۱، استادیار گروه مدیریت گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه سمنان، سمنان
فاطمه خزائی، دانش آموخته کارشناسی ارشد، اکوتوریسم، دانشکده گردشگری، دانشگاه سمنان، سمنان
مریم عبدلی، دانش آموخته کارشناسی ارشد، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه سمنان، سمنان
نگار رجبی، دانش آموخته کارشناسی ارشد، بازاریابی گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه سمنان، سمنان

پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۱

دریافت: ۱۳۹۹/۴/۱۶

چکیده

ثبت میراث فرهنگی جوامع در فهرست سازمان یونسکو به عنوان سایت‌های میراث جهانی، زمینه توسعه بیشتر صنعت گردشگری را فراهم نموده و از این جهت مشارکت جامعه میزبان به عنوان بازیگران اصلی این میراث معنوی را برای موفقیت در برنامه‌های حفاظتی می‌طلبد. استان یزد با دارا بودن یک شهر تاریخی، باغ‌ها و قنات‌هایی که به میراث جهانی یونسکو پیوسته‌اند، به شناسایی عوامل مؤثر در جلب حداکثری مشارکت اجتماعی جهت بهبود فرایند مدیریت استراتژیک مقصد به‌طور جدی نیازمند است؛ بنابراین هدف عمده این پژوهش، بررسی مؤلفه‌های مؤثر در افزایش مشارکت اجتماعی جامعه میزبان در حفاظت از میراث جهانی استان یزد است. پژوهش حاضر با توجه به هدف، از نوع کاربردی و با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی فعالین حوزه گردشگری شهر یزد در زمستان ۱۳۹۸ بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، ۱۵۵ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. پس از محاسبه روایی و پایایی ابزارها، داده‌ها و تحلیل روابط بین آن‌ها با استفاده از نرم‌افزار لیزرل^۲ و مدل معادلات ساختاری انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که ادراک، علاقه، دانش جامعه محلی آگاه از فرآیند مشارکت و نیز فرصت‌های ارائه‌شده از سوی مدیران برای مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، بر تمامی سطوح مشارکت (اجباری، القا شده و خودجوش) تأثیر مستقیم و معناداری دارند و همچنین میزان این تأثیر معنادار بر مشارکت خودجوش بیشتر از سایر سطوح مشارکت است.

کلیدواژه‌ها: سطوح مشارکت اجتماعی، مؤلفه‌های مؤثر در مشارکت، جامعه میزبان، حفاظت از میراث فرهنگی، یزد

مقدمه

امروزه گردشگری به عنوان یکی از ابزارهای مهم توسعه در جهان، شناخته شده است؛ به گونه‌ای که در قرن گذشته، پیش‌بینی می‌شد که بزرگ‌ترین صنعت جهان در قرن ۲۱ میلادی باشد (تبت^۱، ۲۰۰۷). شهرهای گردشگری در سراسر جهان، در یک عرصه رقابتی در تلاش برای ایجاد تغییرات به وسیله نمایش فرهنگ و تاریخ کهن خود و جذب گردشگران بین‌المللی از طریق ثبت جاذبه‌های خود در فهرست آثار ملی کشور و نیز در آثار میراث جهانی یونسکو هستند. ثبت یک مکان به عنوان سایت میراث جهانی قابلیت بازدید بین‌المللی آن را افزایش می‌دهد و بدین صورت به عنوان منبع قابل توجهی برای توسعه گردشگری شناخته می‌شود که خود این پتانسیل را دارد تا از حمایت‌های مالی و عمومی برای حفاظت از میراث برخوردار شود (آس و همکاران^۲، ۲۰۰۵؛ سو و وال^۳، ۲۰۱۴).

در این میان جوامع محلی، نقش مهمی در احیا و حفاظت سایت‌های میراث جهانی دارند و مشارکتشان در مدیریت میراث به توسعه اقتصادی کمک کرده و کیفیت زندگی آن‌ها را بهبود می‌بخشد (سیریساک^۴، ۲۰۰۹). مشارکت جامعه محلی می‌تواند حس تعلق، اعتماد و اعتبار بین اعضای جامعه ایجاد کند (رسولی منش و همکاران^۵، ۲۰۱۵). محوطه‌های میراث جهانی، محصول ارزش‌گذاری یونسکو هستند؛ یونسکو، کنوانسیون میراث جهانی را به منظور نگهداری و حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی از طریق همکاری‌های بین‌المللی در تاریخ ۲۱ نوامبر سال ۱۹۷۲ به تصویب رسانده است (مرکز میراث جهانی یونسکو^۶، ۲۰۱۶). بر اساس استراتژی جهانی کمیته میراث جهانی یونسکو، اعطای وضعیت سایت میراث جهانی به یک سایت نه تنها اعلامیه، بلکه تعهدی برای تشخیص و حمایت از سایت می‌باشد (رسولی منش و همکاران، ۲۰۱۵).

1. Thabet
 2. Aas & et al
 3. Su & Wall
 4. Sirisrisak
 5. Rasoolimanesh & et al
 6. UNESCO, World Heritage Center

استفاده از حمایت و مشارکت جامعه در توسعه گردشگری و حفاظت از سایت‌های میراث جهانی، پیش‌شرط اساسی توسعه پایدار در مقاصد گردشگری است (نیکولاس و همکاران^۱، ۲۰۰۹؛ یانگ و چان^۲، ۲۰۱۱). عوامل بسیاری بر مشارکت جامعه در برنامه‌های حفاظت از میراث و توسعه گردشگری تأثیر می‌گذارند. شناسایی این عوامل می‌تواند به درک عمیق مشارکت جامعه و تسهیل توسعه برنامه‌های حفاظت پایدار و توسعه گردشگری در مکان‌های گردشگری میراث جهانی منجر شود (گارسوی و همکاران^۳، ۲۰۰۲؛ رسولی منش و همکاران، ۲۰۱۵؛ شارپلی^۴، ۲۰۱۴).

در این راستا، استان یزد به عنوان یکی از مناطق مثلث طلایی گردشگری ایران که از حداکثر غنای تاریخی، فرهنگی و باستانی نیز برخوردار است، دارای تعدادی بناها و میراث ارزشمند جهانی ثبت‌شده در فهرست آثار یونسکو می‌باشد. این آثار شامل باغ دولت‌آباد، باغ پهلوان پور مهریز، قنات حسن‌آباد مشیر، قنات باغ زارچ، بافت تاریخی شهر و درنهایت شهر تاریخی یزد هستند. وجود آثاری چنین کهن می‌تواند در میزان مشارکت‌های مدنی در حفاظت از آثار مؤثر باشند. هنگامی که جامعه محلی از جاذبه‌های تاریخی به عنوان مقصد گردشگری کسب درآمد می‌کند، حفاظت و حراست از آن بنا و حتی سنت‌های غیرمادی وابسته به اثر، برای او اهمیت دوچندان می‌یابد؛ اما باین وجود، در زمینه‌ی حفاظت از میراث جهانی یزد، کوتاهی از سوی مسئولان و نارضایتی از جلب مشارکت در فعالیت‌های حراستی به میزان چشمگیری از سوی جامعه محلی به چشم می‌خورد.

جامعه محلی به مشارکت خودجوش و خودکفا در حفظ مادی و معنوی آثار تاریخی علاقه‌مند است؛ اما حمایت و تشویق به این امر مطلوب، آموزش، فرهنگ‌سازی و دغدغه‌مندی مدیران محلی میراث فرهنگی از نظر ساکنان به حد کفایت نیست و حتی به گمان آن‌ها، این کم‌کاری و بی‌توجهی پس از ثبت تمامیت شهر به عنوان میراث جهانی برخلاف تصورات، شدت یافته و ثبت به عنوان سایت میراث جهانی، تأثیر چندانی در افزایش سطح استاندارد زندگی مردم نداشته است. لذا جهت حفظ و مدیریت توسعه این

1. Nicholas, Thepa & Ko
 2. Yung & Chan
 3. Gursoy et al
 4. sharpley

مجموعه آثار مذکور، لزوم آگاهی مدیران از عوامل جلب رضایت و مشارکت جامعه محلی و هرچه بهتر کردن نگرش آنان نسبت به سطح کارآمدی فعالیت خود، بیشتر احساس می‌شود.

تاکنون پژوهشی که به بررسی این چارچوب مفهومی در سطح مشاغل گردشگری یک استان؛ به عنوان افرادی که هم بخشی از جامعه محلی هستند و هم به‌طور تخصصی در صنعت گردشگری درآمذزایی می‌نمایند، صورت نگرفته است؛ بنابراین پژوهش حاضر به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل اثربخش در مشارکت جامعه میزبان جهت حفاظت از سایت‌های میراث جهانی استان یزد از دیدگاه مشاغل گردشگری استان (اعم از هتل‌ها و سایر اقامتگاه‌ها، آژانس‌ها و دفاتر خدمات مسافرتی و سوغات و صنایع دستی) می‌پردازد. در این راستا پژوهشگران در پی پاسخگویی و اثبات فرضیه‌هایی به شرح زیر می‌باشند:

۱- ادراک جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، با سطح مشارکت آن‌ها (اجباری، القا شده و خودجوش) رابطه مستقیم و معناداری دارد.

۲- علاقه جامعه محلی آگاه به مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، با سطح مشارکت آن‌ها (اجباری، القا شده و خودجوش) رابطه مستقیم و معناداری دارد.

۳- دانش جامعه محلی آگاه در مشارکت در حفاظت از سایت میراث جهانی، با سطح مشارکت آن‌ها (اجباری، القا شده و خودجوش) رابطه مستقیم و معناداری دارد.

۴- فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران برای جلب مشارکت جامعه محلی آگاه، با سطح مشارکت این جامعه (اجباری، القا شده و خودجوش) رابطه مستقیم و معناداری دارد.

مبانی نظری

جامعه گروهی از افرادی است که یک منطقه جغرافیایی را به اشتراک می‌گذارند و دارای فرهنگ، ارزش‌ها، نژاد یا طبقه اجتماعی مشترک هستند (پاچونه^۱، ۲۰۰۹). مشارکت جامعه شامل همکاری بین اعضای جامعه به منظور دستیابی به اهداف مشترک، بهبود جامعه محلی و پیگیری منافع فردی است (مک کلووسکی و همکاران^۲، ۲۰۱۱). اهمیت مشارکت جامعه توسط منشور حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری

1. Pacione
2. McCloskey et al

۱۹۸۷ (منشور واشنگتن)، مورد تأکید قرار گرفته است که می‌گوید: «مشارکت و دخالت ساکنان برای موفقیت برنامه‌های حفاظت ضروری است و باید تشویق شود. حفاظت از شهرهای تاریخی و مناطق شهری ابتدا به ساکنان آن‌ها مربوط می‌شود» (ایکوموس^۱، ۱۹۸۷).

از این روی می‌توان اشاره داشت، پیشینه‌ی مفهوم میراث مندرج در کنوانسیون میراث جهانی یونسکو بیش از دو یا سه قرن بوده است. این کنوانسیون، فهرستی از میراث جهانی را تهیه نمود، نخست به عنوان ابزاری برای تشخیص اینکه برخی مکان‌ها از اهمیت کافی به عنوان مکان‌های فرهنگی یا طبیعی برخوردار هستند تا مسئولیت جامعه بین‌المللی را برانگیزاند و دوم اینکه به عنوان ابزاری برای اهداف حفاظتی باشند. بدین ترتیب، مرکز میراث جهانی در پاریس در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد (لیون^۲، ۲۰۰۷). کنوانسیون یونسکو جهت حمایت از میراث جهانی (یونسکو^۳، ۱۹۷۲)، میراث را به دو بخش شامل میراث فرهنگی و طبیعی تقسیم کرد. همچنین سایت‌هایی با شخصیت مختلط وجود دارد، بدین ترتیب فهرست میراث جهانی شامل اماکن فرهنگی، طبیعی و مختلط است (ون سیائو و همکاران^۴، ۲۰۱۸).

مشارکت جامعه در پروژه‌های میراث فرهنگی، به‌طور مثبت در احساس تعلق ساکنان تأثیر می‌گذارد، شبکه‌های اجتماعی را در بین اعضای جامعه ایجاد می‌کند، حس غرور و افتخار آن‌ها را تقویت می‌کند و درک آن‌ها از ارزش منطقه را افزایش می‌دهد (یانگ و چان^۵، ۲۰۱۳). حمایت و مشارکت ساکنان در توسعه گردشگری می‌تواند اختلافات بین نیازها و علاقه‌های قشرهای مختلف ساکنان را برطرف کند، از این روی کیفیت زندگی آن‌ها بهبود یافته و توسعه اقتصادی را ارتقا می‌بخشد (سیریس ریساک، ۲۰۰۹؛ سو و وال، ۲۰۱۴). برنامه میراث جهانی و توسعه پایدار یونسکو، مشارکت‌های مثبت بالقوه‌ای را که حفاظت و مدیریت مناسب میراث فرهنگی می‌تواند در توسعه پایدار داشته باشد، ارائه می‌دهد:

اولاً، یک دارایی با میراث به خوبی محافظت شده ممکن است، به‌طور مستقیم به غنای محیط زندگی برای نسل‌های حال و آینده کمک کند. ثانیاً، حفظ منابع طبیعی از جمله اماکن باستان‌شناسی برای پایداری

1. ICOMOS
2. Lyon
3. UNESCO
4. Wen Xiao et al
5. Yung & Chan

محیطزیست، اساسی است. سوم، میراث یک دارایی مهم برای توسعه اقتصادی است، زیرا می‌تواند به جذب سرمایه‌گذاری کمک کند و مشاغل سبز، محلی، پایدار و قابل احترام را تأمین کند که برخی از آن‌ها ممکن است مربوط به گردشگری باشد. چهارم، اینکه میراث برای ابعاد معنوی، زیبایی‌شناختی و مذهبی قدرتمند، برای رفاه معنوی مردم ضروری است. پنجم، میراث به خوبی حفظ شده در پرداختن به خطرات ناشی از بلایای طبیعی و دست‌ساز اهمیت دارد. علاوه بر این، فعالیت‌های مربوط به میراث به افراد کمک می‌کند تا احساس استمرار، عزت و توانمندسازی را بازیابی کنند (ون سیائو و همکاران، ۲۰۱۸).

مشارکت جامعه در برنامه‌های حفاظت از میراث جهانی و توسعه گردشگری به شدت وابسته به نگرانی‌ها، علایق و ادراکات ساکنین در مورد اثرات توسعه گردشگری و برنامه حفاظت است (هونگ و همکاران، ۲۰۱۱؛ جیپسون و همکاران^۱، ۲۰۱۴؛ نیکولاس و همکاران، ۲۰۰۹). به منظور بررسی مشارکت جامعه، آرن استاین^۲ (۱۹۶۹) و پتی^۳ (۱۹۹۵)، توسان^۴ (۲۰۰۶) سه شکل از مشارکت جامعه در توسعه گردشگری را شرح داده‌اند که شامل: مشارکت اجباری، مشارکت القایی و مشارکت خودجوش است (ژانگ و همکاران، ۲۰۱۳).

در مشارکت اجباری جامعه^۵، ساکنان محلی دخالت ناچیزی در پروژه‌های توسعه دارند و هیچ قدرتی برای تصمیم‌گیری یا کنترل فرایند توسعه ندارند (توسان، ۲۰۰۶). در مقابل، مقامات دولتی و بخش خصوصی کنترل خود را بر کل فرایند توسعه گردشگری اعمال می‌کنند (ژانگ و همکاران، ۲۰۱۳). مشارکت القا شده یا تشویش شده جامعه^۶، از طریق مشوق‌های مادی و با مشارکت در مشاوره همراه است. در بهترین حالت، تنها به مردم اجازه شنیدن و شنیده شدن را می‌دهد. ولی مردم قدرتی جهت اعمال نظریات خود در برابر گروه‌های ذی‌نفع قدرتمند مانند دولت و یا تورگردانان بزرگ ملی و بین‌المللی را ندارند. در این حالت شاید مردم در سود گردشگری دخیل شوند ولی در فرایند تصمیم‌گیری نقشی نخواهند داشت (حاجی غلام سریزدی، ۱۳۹۲).

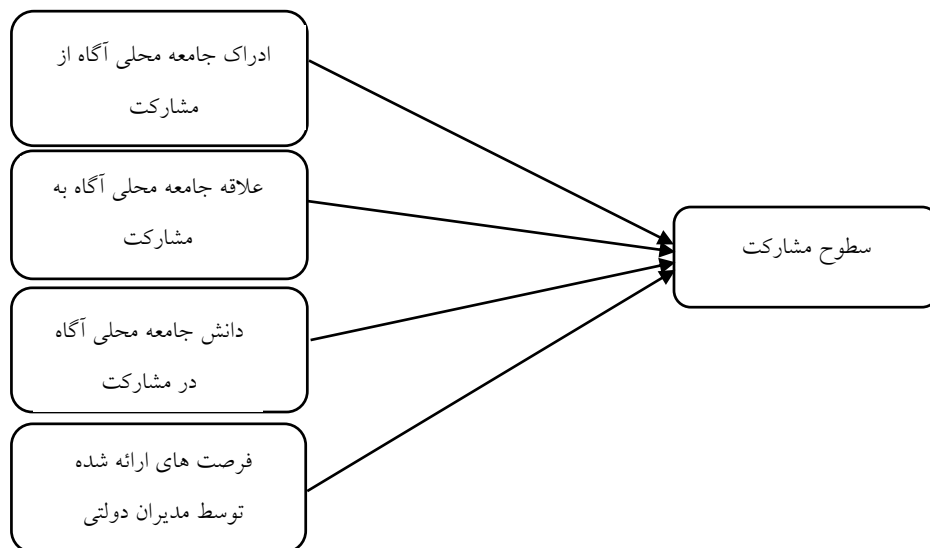
1. Jepson et al
2. Arnstein
3. Petty
4. Tosun
5. Coercive participation
6. Induced participation

مشارکت خودجوش جامعه^۱، فرم ایده آل مشارکت محسوب می‌شود. تفویض قدرت و اختیار در حد عالی در آن صورت می‌گیرد. مسئولیت‌پذیری در مدیریت وجود دارد و درعین حال قدرت تصمیم‌گیری به جامعه محلی داده می‌شود (حاجی غلام سریزدی، ۱۳۹۲). در مشارکت خودجوش، ساکنان قدرت تصمیم‌گیری و کنترل روند توسعه را دارا هستند. این نوع از مشارکت، برخلاف مشارکت اجباری و القا شده که مشارکت را مؤثر نشان نداده و باعث ایجاد تعارض می‌شوند، می‌باشد (کینگ و همکاران^۲، ۱۹۹۸؛ ژانگ و همکاران^۳، ۲۰۱۳). مشارکت خودجوش می‌تواند اعتماد، مالکیت و سرمایه اجتماعی را در بین ساکنان ایجاد کند (اینس^۴، ۲۰۰۴؛ رسولی منش و همکاران^۵، ۲۰۱۵). به نظر می‌رسد هیچ شیوه جهانی از مشارکت که بتواند در همه‌جا قابل اجرا باشد، وجود ندارد. شرایط خاص برای هر جامعه و وضعیت باید به صورت موردی مورد توجه قرار گیرد (هونگ و همکاران^۶، ۲۰۱۱).

از طرفی می‌توان گفت، مشارکت جامعه بدون ایجاد کانال‌های ارتباطی بین اعضای جامعه و سازمان‌های مربوط به حفاظت و توسعه گردشگری غیرممکن است (آس و همکاران^۷، ۲۰۰۵؛ پیتز، ۱۹۹۹). طبق گفته‌های آس و همکاران (۲۰۰۵)، «ایجاد کانال‌های ارتباطی یک گام ساده و ابتدایی در جهت مشارکت ذینفعان تلقی می‌شود». در حال حاضر، مفهوم مشارکت جامعه به‌طور گسترده نشان‌دهنده روابط همکاری، مشارکت، مشورت و مشارکت دولت‌ها، مدیران میراث، کارشناسان و ساکنان است (سیماکول و همکاران^۸، ۲۰۱۸). با این وجود، مشارکت ساکنان محلی که در منطقه میراث کار می‌کنند یا در فرآیند مدیریت مشغول به کار هستند اساس ترویج مشارکت واقعی جامعه است (گینزارلی و تلر^۹، ۲۰۱۹؛ لی و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۰؛ ژنگ و لئونگ^{۱۱}، ۲۰۱۹).

به دلیل اهمیت دارا بودن نقشه راه در این‌گونه پژوهش‌ها و شفاف‌تر ساختن فرضیه‌ها و نتایج مورد انتظار پژوهشگر، مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ارائه می‌گردد:

-
1. Self-involved participation
 2. King et al
 3. Innes
 4. Rasoolimanesh et al
 5. Simakole et al
 6. Ginzarly, Farah, & Teller
 7. Li et al
 8. Zhong & Leung

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش، منبع: رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷)

پیشینه پژوهش

رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود با عنوان «مشارکت جامعه در حفاظت از میراث جهانی و توسعه گردشگری» نشان دادند که انگیزش بیشترین تأثیر مثبت را در سطح پایین مشارکت جامعه و فرصت بیشترین تأثیر را در سطح بالای مشارکت جامعه داشت. در میان ابعاد توانایی، یعنی آگاهی و دانش، یافته‌ها نشان داد که ساکنین آگاه‌تر به سطح پایین مشارکت جامعه و ساکنین با دانش بیشتر به سطح بالای مشارکت علاقه‌مند هستند. نتایج تحقیق جعفر و همکاران^۱ (۲۰۱۵) با عنوان «ادراک ساکنان جوان محلی نسبت به برنامه‌های حفاظت پایدار: مطالعه موردی سایت میراث فرهنگی جهانی لنگگونگ» نشان دادند که داشتن درک مثبت تأثیر مثبتی بر مشارکت ساکنان جوان در ارتقاء و پشتیبانی از سایت میراث جهانی لنگگونگ داشته است. رابطه مثبت بین درک منفی ساکنان جوان و احساس تعلق آن‌ها نیز یافت شد.

داورانی و همکاران (۱۳۹۸) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «تأثیر مشارکت جامعه محلی در حفاظت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری» به این نتیجه رسیدند که مشارکت مردم محلی در سطح مطلوبی قرار دارد، اما این میزان مشارکت نتوانسته بر توسعه گردشگری تأثیر معناداری داشته باشد. درحالی‌که مشارکت جامعه محلی اثر مستقیم و معناداری بر حفاظت از میراث فرهنگی دارد. همین‌طور حفاظت از میراث نیز بر توسعه گردشگری اثر مثبت و معناداری داشته است. رضایی و فرجی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی نقش سازمان‌های غیردولتی در حفاظت از میراث معماری و شهری؛ مطالعه تطبیقی ایران و فرانسه» به این نتایج رسیدند که به‌طور افزایش میزان موفقیت انجمن‌ها، حمایت‌های مادی و معنوی بخش عمومی ضروری است؛ بنابراین آگاهی نهادهای عمومی از اهمیت این انجمن‌ها در حفاظت از میراث امری اجتناب‌ناپذیر است. علاوه بر این، انجمن‌های ایران باید تلاش کنند تا از طریق اقدامات ترویجی، میراث را به دغدغه‌ای عمومی تبدیل کنند.

غنیان و هاشمی نژاد (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل انگیزاننده‌های مشارکت در توسعه گردشگری پایدار از دیدگاه ساکنان محلی منطقه حفاظت‌شده دز» به این نتایج رسیدند که مهم‌ترین انگیزه ساکنان محلی برای مشارکت در فعالیت‌های توسعه گردشگری پایدار شامل موارد؛ «اختصاص امتیازاتی از طرف دولت به مشارکت‌کنندگان در حفاظت از محیط‌زیست»، «افزایش فرصت‌های تفریح و امکانات رفاهی روستا و منطقه»، «توجه بیشتر دولت به منطقه»، «احساس افتخار و تعلق خاطر نسبت به منطقه»، «علاقه به فعالیت‌های گردشگری پایدار و حفاظت از منابع طبیعی و چشم‌اندازهای منطقه» بوده است. جعفری و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «رابطه تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی با توسعه گردشگری پایدار: نقش میانجی اثرات ادراک‌شده» به این نتایج رسیدند که مشارکت اجتماعی به‌طور مستقیم بر توسعه گردشگری پایدار اثر مستقیم دارد. تعلق اجتماعی به‌طور غیرمستقیم با میانجی منافع ادراک‌شده بر توسعه گردشگری پایدار تأثیر دارد.

روش پژوهش

استان یزد با مساحت حدود ۷۴۷۸۱ کیلومترمربع در قسمت مرکز فلات ایران قرار دارد. این استان در ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۲۳ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۴۸ دقیقه تا ۵۶ درجه و ۴۰ دقیقه

طول شرقی واقع شده است. این استان از سمت شمال به استان خراسان شمالی و استان اصفهان، از سمت جنوب غربی به استان فارس و از سمت جنوب شرقی به استان کرمان محدود می‌شود. بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ۱۳۹۵ جمعیت کل استان برابر با ۱۱۳۸۵۳۳ نفر بوده است. شهر یزد به عنوان مرکز استان، ۵۴/۵ درصد جمعیت شهری و ۴۶/۵ درصد جمعیت کل استان را به خود اختصاص داده است (سالنامه آماری استان یزد، ۱۳۹۶).

می‌توان گفت منطقه یزد از سرزمین‌های باستانی اقوام ایرانی و دارای میراث درخشانی از فرهنگ و تمدن کهن و ادوار مختلف تاریخی با قدمت سه هزار سال است و یکی از مراکز مهم فرهنگ و تمدن به شمار می‌رود. سازمان یونسکو از استان یزد؛ باغ دولت‌آباد و باغ پهلوان پور مهریز را در مجموعه باغ‌های ایرانی، قنات حسن‌آباد مشیر و قنات باغ زارچ از مجموعه قنات‌های ایرانی را در فهرست خود ثبت نموده است. پس از آن کمیته میراث جهانی یونسکو ۱۸ تیر ۱۳۹۶ در چهل و یکمین نشست خود در کراکوف لهستان، با اجماع اعضا، بخشی از بافت تاریخی شهر یزد را در فهرست میراث جهانی ثبت کرد. با ثبت بافت تاریخی یزد، نخستین پرونده یک شهر تاریخی ایران در فهرست جهانی به ثبت رسید که بیش از ۷۰۰ هکتار از اراضی شهر قدیمی یزد را دربرمی‌گیرد.

با توجه به این‌که پژوهش حاضر به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های مؤثر در مشارکت اجتماعی جامعه میزبان در حفاظت از میراث جهانی یونسکو در استان یزد پرداخته است، روش پژوهش مورداستفاده از نظر هدف کاربردی و با توجه به نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام فعالین حوزه گردشگری شهر یزد (۲۲ هتل و اقامتگاه برمگردی، ۲۲ آژانس مسافرتی و دفتر اطلاع‌رسانی گردشگری، ۱۶ مرکز فروش سوغات و صنایع دستی و ۴ موزه) بوده است که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر حسب جنسیت و مدرک تحصیلی و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۵۵ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند و از این تعداد ۱۰۴ نفر حدود ۶۷/۱ درصد مرد و ۵۱ نفر حدود ۳۲/۹ درصد زن بودند و ۲ نفر حدود ۱/۳ درصد دارای مدرک زیر دیپلم؛ ۲۱ نفر حدود ۱۳/۵ درصد دارای مدرک دیپلم؛ ۱۰ نفر حدود ۶/۵ درصد دارای مدرک کاردانی؛ ۸۵ نفر حدود

۵۴/۸ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۳۷ نفر حدود ۲۳/۹ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و دکترا بودند. جدول ۱ میزان درصد فراوانی پاسخ‌دهندگان را بر حسب شغل نشان می‌دهد:

جدول ۱. ویژگی جمعیت شناختی پاسخ‌دهندگان بر حسب شغل

درصد فراوانی	شغل
۱۰ / ۳	کارمند بخش پذیرش هتل
۵ / ۲	کارمند بخش خانه‌داری هتل
۵ / ۸	مدیر هتل
۲۲ / ۶	راهنمای گردشگری
۵ / ۲	مدیر آژانس مسافرتی
۱۷ / ۴	مدیر فنی آژانس مسافرتی
۵ / ۲	مدیر تور آژانس مسافرتی
۵ / ۸	کانتر فروش تور داخلی و خارجی آژانس مسافرتی
۱ / ۹	رزرواسیون هتل و حمل‌ونقل در آژانس مسافرتی
۳ / ۹	کارمند موزه
۱۶ / ۸	فروشنده سوغات و صنایع‌دستی
۱۵۵	جمع

منبع: یافته‌های پژوهش

ابزارهای اندازه‌گیری

الف) پرسشنامه ادراک: به منظور اندازه‌گیری ادراک ساکنان از پرسشنامه رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷) استفاده شده است که مشتمل بر چهار گویه می‌باشد و به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. اعتبار این پرسشنامه توسط محقق با آزمون آلفای کرونباخ (۰/۷۰) محاسبه شده است.

ب) پرسشنامه علاقه: در این پژوهش با توجه به هدف پژوهش از پرسشنامه علاقه ساکنان رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷) استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۳ گویه می‌باشد و به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. در این پژوهش پژوهشگران با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه علاقه ساکنان را ۰/۹۰ محاسبه نمودند.

ج) پرسشنامه آگاهی و دانش: با توجه به هدف پژوهش، از پرسشنامه آگاهی و دانش ساکنان، رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷) استفاده شد. این پرسشنامه مشتمل بر ۴ گویه است که به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. در این پژوهش پژوهشگران با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه آگاهی و دانش را ۰/۸۴ محاسبه نمودند.

د) پرسشنامه فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران: با توجه به هدف پژوهش، از پرسشنامه فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران، رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷) استفاده شد. این پرسشنامه مشتمل بر ۳ گویه است که به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. در این پژوهش پژوهشگران با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران را ۰/۸۹ محاسبه نمودند.

ه) پرسشنامه سطوح مشارکت: در این پژوهش با توجه به هدف پژوهش از پرسشنامه سطوح مشارکت (رسولی منش و همکاران، ۲۰۱۷) شامل زیر مقیاس‌های مشارکت اجباری ساکنان، مشارکت القا شده ساکنان و مشارکت خودجوش ساکنان استفاده شده است. این پرسشنامه مشتمل بر ۹ گویه است که ۳ گویه آن مشارکت اجباری ساکنان، ۳ گویه آن مشارکت القا شده ساکنان و ۳ گویه مشارکت خودجوش ساکنان را می‌سنجد و به صورت طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی شده است. محققین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ اعتبار زیر مقیاس‌های سطوح مشارکت را به ترتیب مشارکت اجباری ساکنان (۰/۷۴)، مشارکت القا شده ساکنان (۰/۷۷) و مشارکت خودجوش ساکنان (۰/۸۶) محاسبه کرده‌اند. برای سنجش متغیرهای مذکور، ابعاد ذیل طبق جدول (۲) در نظر گرفته شده‌اند:

جدول ۲. شاخص‌های پژوهش (گزینه‌های پرسشنامه مبتنی بر مدل مفهومی و فرضیه‌ها)

متغیرها	ابعاد
ادراک ساکنان از مشارکت	افزایش اشتغال - جذب سرمایه‌گذاری - افزایش استانداردهای زندگی شهری - افزایش زیرساخت‌ها و تسهیلات عمومی مانند جاده‌ها، مراکز خرید، اماکن اقامتی - بهبود تصویر فرهنگ محلی در بین ساکنان - احساس رنج ساکنان از زندگی در مقصد گردشگری - افزایش تراکم ترافیک و سروصدا و آلودگی - افزایش هزینه‌های زندگی
علاقه ساکنان به مشارکت	تمایل به شرکت در فرآیند تصمیم‌گیری - تشویق افراد دیگر توسط ساکنین به مشارکت در فرآیند حفاظت - پیوستن به فعالیت‌های مربوط به ترویج میراث جهانی

ادامه جدول ۲

متغیرها	ابعاد
فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران	میزبانی از نشست‌ها و همایش‌های بین‌المللی توسط مقامات محلی و دولتی در ارتباط با برنامه‌های حفاظت-علاقه‌مندی مقامات محلی به شنیدن نظرات ساکنان در ارتباط با برنامه‌های حفاظت- در نظر گرفتن منافع فردی و منافع جامعه محلی توسط مقامات محلی و دولتی- فراهم آوری فرصت‌های مشارکت ساکنان در تصمیم‌گیری‌ها توسط مقامات دولتی
آگاهی و دانش ساکنان از مشارکت	آشنایی با برنامه‌های حفاظت- داشتن اطلاعات بالا از جاذبه‌های میراث جهانی- اطلاع از چگونگی شرکت در برنامه‌های حفاظت
مشارکت اجباری ساکنان	کمک به برنامه‌های حفاظت جهت تصمیم‌گیری- تصمیم‌گیری مقامات محلی و دولتی بر اساس نظرات ساکنان در رابطه با برنامه‌های حفاظت- قدرت ساکنان جهت تغییر تصمیمات مقامات محلی و دولتی در رابطه با برنامه‌های حفاظت
مشارکت القا شده ساکنان	کمک به برنامه‌های حفاظت توسط ساکنان- تلاش برای دیدار با مقامات محلی و دولتی توسط ساکنین جهت گفت‌وگو درباره برنامه‌های حفاظت- انجام درخواست‌های مقامات محلی و دولتی در مورد برنامه‌های حفاظت توسط ساکنین
مشارکت خودجوش ساکنان	تبلیغ سایت میراث با استفاده از بروشور، بنر و ... تشویق توسعه گردشگری توسط ساکنین- ملحق شدن ساکنین به فعالیت‌های ترویج میراث و حمایت از گردشگری- دخیل بودن ساکنین در صنعت گردشگری و حفاظت از میراث

منبع: رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷)

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای داده‌های علوم اجتماعی^۱ نسخه ۲۲ و نرم‌افزار روابط خطی ساختاری^۲ نسخه ۸,۵ استفاده گردید. شاخص‌های توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد محاسبه شد. همچنین به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون^۳ استفاده شد و در نهایت فرضیه‌های پژوهش با مدل معادلات ساختاری آزمون شد و شاخص‌های برازندگی مدل نهایی گزارش شد.

یافته‌های پژوهش

برای تعیین میانگین متغیرهای ادراک، علاقه، دانش، فرصت‌های ارائه‌شده و سطح مشارکت جامعه محلی از آمار توصیفی میانگین، انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش استفاده شد (جدول ۳). در جامعه مورد مطالعه میانگین ادراک و علاقه جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی ($M = 3/86$) در یک بازه ۵ درجه‌ای نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان، ادراک و علاقه جامعه محلی

1. Statistical Package for the Social Sciences (SPSS V22)

2. Linear Structural Relations (LISREL V8.5)

3. Pearson's coefficient of correlation

آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی را در سطح مطلوب ارزیابی کرده‌اند. میانگین ابعاد مشارکت، دانش و فرصت‌های ارائه‌شده نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان این پنج متغیر را نسبتاً مطلوب ارزیابی کرده‌اند. سطح مشارکت جامعه محلی با ادراک، علاقه، دانش و فرصت‌های ارائه‌شده رابطه معنادار دارد. شدت رابطه سطح مشارکت جامعه محلی با علاقه در حد مناسب ولی بیشتر از سایر متغیرها است ($r = 0.70, p < .001$). ادراک بیش‌ترین رابطه را با علاقه دارد. علاقه بیشتر با دانش مرتبط است ($r = 0.54, p < .001$) تا با ادراک و فرصت‌های ارائه‌شده.

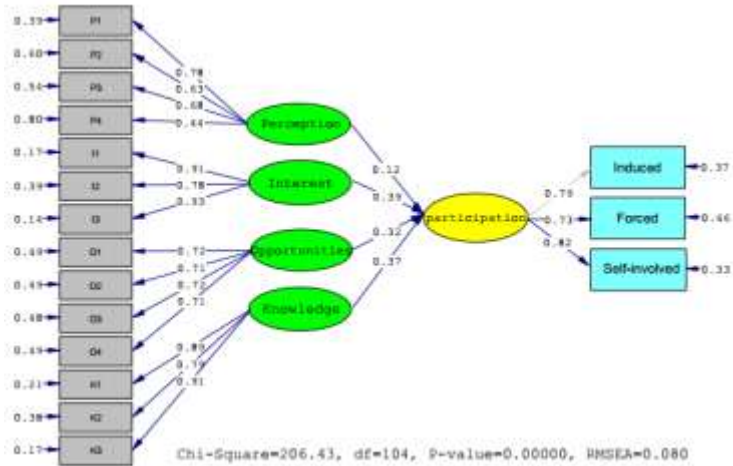
جدول ۳. میانگین، انحراف استاندارد، همبستگی و ضرایب اعتبار متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)
(۱) مشارکت	۳/۳۳	۰/۷۹	۱				
(۲) ادراک	۳/۸۶	۰/۷۱	۰/۳۲۸**	۱			
(۳) علاقه	۳/۸۶	۰/۹۷	۰/۷۰۶**	۰/۳۳۷**	۱		
(۴) دانش	۳/۵۵	۱/۰۳	۰/۶۷۶**	۰/۰۵۱	۰/۵۴۹**	۱	
(۵) فرصت‌های ارائه‌شده	۲/۹۱	۱/۰۳	۰/۵۷۹**	۰/۳۰۸**	۰/۳۸۱**	۰/۳۶۸**	۱

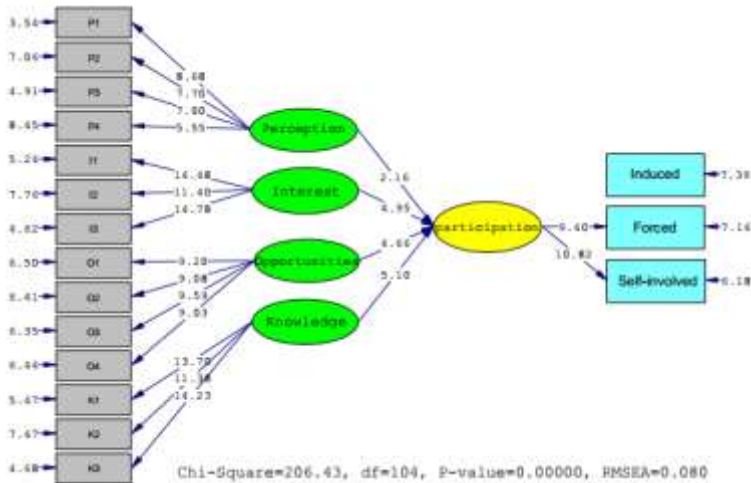
منبع: یافته‌های پژوهش $*P < 0.05$ $**P < 0.001$

به منظور پاسخگویی به فرضیات پژوهش و بررسی ساختار ارتباطی متغیرهای موجود در مدل موردنظر و میزان اثرگذاری متغیرهای ادراک جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، علاقه جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، دانش جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی و فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران برای جلب مشارکت جامعه محلی آگاه بر سطح مشارکت جامعه محلی از روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار لیزرل نسخه ۸.۵ استفاده‌شده است. ضرایب استاندارد و ضرایب معناداری مدل نهایی پژوهش مبتنی بر مدل معادلات ساختاری در شکل ۲ و ۳ گزارش شده است. بررسی شاخص‌های برازش مدل حاکی از آن است که مدل نهایی، برازش نسبتاً مطلوبی با داده‌ها دارد (جدول ۴). اثرات مستقیم، ضرایب معناداری و نتایج فرضیات در جدول ۵ گزارش شده است. در مدل نهایی ادراک جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، علاقه جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث جهانی، دانش جامعه محلی آگاه از مشارکت در

حفاظت از میراث جهانی و فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران برای جلب مشارکت جامعه محلی آگاه بر سطح مشارکت جامعه محلی اثر مستقیم دارند.

شکل ۲. ضرایب استاندارد مدل نهایی اثر ادراک، علاقه، دانش و فرصت‌های ارائه‌شده بر سطح مشارکت جامعه محلی (منبع: یافته‌های پژوهش)

شکل ۳. ضرایب معناداری مدل نهایی اثر ادراک، علاقه، دانش و فرصت‌های ارائه‌شده بر سطح مشارکت جامعه محلی (منبع: یافته‌های پژوهش)

جدول ۴. شاخص‌های برازندگی مدل نهایی

شاخص	دامنه موردقبول	مقدار	نتیجه
X ²	P > ۰/۰۵	۲۰۶/۴۳	تأیید
Df	-	۱۰۴	-
X ² /df	۳-۵	۱/۹۸	تأیید
RMSEA	RMSEA < ۰/۰۸	۰/۰۸	تأیید
GFI	GFI > ۰/۸۰	۰/۸۶	تأیید
AGFI	AGFI > ۰/۸۰	۰/۸۰	تأیید
NFI	NFI > ۰/۹۰	۰/۹۳	تأیید
CFI	CFI > ۰/۹۰	۰/۹۶	تأیید
IFI	IFI > ۰/۹۰	۰/۹۶	تأیید

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵. اثر مستقیم و ضرایب معناداری ادراک، علاقه، دانش و فرصت‌های ارائه‌شده بر سطح مشارکت جامعه محلی

مسیر	اثر مستقیم	ضرایب معناداری	نتایج
ادراک بر سطح مشارکت جامعه محلی	۰/۱۲ ^{***}	۲/۱۶	تأیید
علاقه بر سطح مشارکت جامعه محلی	۰/۳۹ ^{***}	۴/۹۵	تأیید
دانش بر سطح مشارکت جامعه محلی	۰/۳۲ ^{***}	۴/۶۶	تأیید
فرصت‌های ارائه‌شده بر سطح مشارکت جامعه محلی	۰/۳۷ ^{***}	۵/۱۰	تأیید

منبع: یافته‌های پژوهش

*P < ۰/۰۵ *P < ۰/۰۱ **P < ۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع همان‌طور که نتایج حاصل از یافته‌های تجزیه و تحلیل آماری پژوهش نشان می‌دهند؛ ادراک، علاقه و دانش جامعه محلی آگاه از مشارکت در حفاظت از میراث و فرصت‌های ارائه‌شده توسط مدیران دولتی در مشارکت در حفاظت از میراث، بر تمامی سطوح مشارکت جامعه محلی (اجباری، القا شده و خودجوش) تأثیر مستقیم و معناداری داشته و این میزان تأثیر همان‌طور که مدل نهایی نشان می‌دهد، در

جلب مشارکت خودجوش بیشتر است؛ بنابراین پژوهش حاضر با نتایج تحقیق رسولی منش و همکاران (۲۰۱۷)، جعفر و همکاران (۲۰۱۵) و داورانی و همکاران (۱۳۹۸) همسویی دارد؛ چراکه آن‌ها نیز تأثیر مثبت مشارکت جامعه محلی را بر حفاظت از میراث فرهنگی تأیید نموده‌اند. از طرف دیگر بین یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش غنیان و هاشمی نژاد (۱۳۹۵) نیز کاملاً همسویی برقرار است؛ زیرا آن‌ها نیز تأثیر فرصت‌ها و امتیازات ارائه‌شده از طرف دولت و احساس افتخار و علاقه ساکنان نسبت به منطقه در افزایش انگیزه ساکنان در مشارکت در حفاظت میراث مثبت تلقی می‌کنند.

همچنین نتایج این مقاله، یافته‌های جعفری و همکاران (۱۳۹۳) را در مورد تأثیر مستقیم مشارکت بر توسعه گردشگری پایدار تأیید می‌کند؛ اما از جهت اثبات تأثیر غیرمستقیم تعلق اجتماعی در پژوهش جعفری و همکاران (۱۳۹۳)، ناهم‌سویی دارد. این پژوهش از جهت تأیید تأثیر مستقیم آگاهی و دانش جامعه و نهادهای عمومی در حفاظت از میراث، با یافته‌های پژوهش رضایی و فرجی (۱۳۹۶) نیز همسو می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل از بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش، گفتگو با جامعه محلی آگاه و دخیل در صنعت گردشگری استان یزد و منشور قوانین بین‌المللی ایکوموس در حفاظت از میراث جهانی (چراغچی، ۱۳۷۹)؛ راهکارهای ذیل برای جلب حمایت و مشارکت جامعه محلی در حفاظت از میراث جهانی استان یزد پیشنهاد می‌گردند:

۱- در راستای افزایش ادراک جامعه محلی از مقوله مشارکت، برگزاری همایش‌ها و برنامه آموزش عمومی در سطح شهر و حتی در خود سایت‌های میراث جهانی و مواجهه جامعه محلی با آن مکان، جهت معرفی و شناساندن این جاذبه‌ها به عموم مردم به عنوان نخستین گام بسیار مؤثر است. همچنین افزایش جذب سرمایه‌گذاری از جامعه محلی و اشتغال نیروهای بومی بیشتر در مشاغل گردشگری در این زمینه مؤثر است.

۲- ایکوموس تأکید می‌کند که حفاظت از شهرهای تاریخی بیش از هر چیز به ساکنان آن مناطق مربوط است که باید مورد حمایت آن‌ها قرار گیرد؛ اما آنچه از گفت‌وگو با جامعه محلی آگاه در حین تکمیل پرسشنامه حاصل شد؛ عدم این حمایت از سوی ساکنین منتج می‌شود و این عدم‌حمایت ناشی از

عدم تعلق اجتماعی و تمایل به مشارکت در حفاظت است. عبور و مرور نامنظم و ترافیک وسایل نقلیه ساکنین در بافت تاریخی، مرمت و بازسازی خانه‌های تاریخی مسکونی بدون توجه به نقشه قدیمی ساختمان و محیط تاریخی اطراف که ممکن است آسیب ببیند، ریختن نخاله‌های ساختمانی در کوچه‌های تاریخی و آلودگی زیست‌محیطی نشانه‌های آشکار این عدم‌حمایت است که مسئولین امر باید با آگاهی بخشی و گفتگو با ساکنان و بسته‌های آموزشی این تعلق را در ساکنان افزایش دهند.

۳- در جهت افزایش دانش و آگاهی ساکنان محلی، ایکوموس بر اطلاع‌رسانی عمومی از سنین کودکی در مدرسه تأکید دارد؛ زیرا که یادگیری هر موضوع در کودکی، تداوم انجام آن را در بزرگسالی تضمین می‌نماید. در این راستا تولید کتاب راهنمای حفاظت انواع میراث جهانی به زبان ساده، صریح و روشن برای تمام رده‌های سنی عموم جامعه و حتی گردشگران، افزودن تعدادی واحد درسی از دوران ابتدایی تا تحصیلات دانشگاهی با موضوع حفاظت از میراث و فرهنگ در مکان‌های دارای میراث جهانی، بسیار کارآمد است. کتاب راهنما می‌تواند به زبان‌های مختلف ترجمه شده و حتی از طریق سایت‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی به‌طور رایگان در دسترس قرار گیرد. شرح وظایف شهروندی در یک شهر جهانی در قبال حفاظت از جاذبه‌های فرهنگی - تاریخی و هویت مقصد باید از طریق رسانه اجتماعی انجام و تقویت و نهادینه شود. در این زمینه تولید محتوایی مانند موشن گرافی و تیزرهای تبلیغاتی کوتاه در بین برنامه‌ها با موضوعات گردشگری، میراث فرهنگی و حفاظت و چگونگی شرکت در این برنامه‌های حفاظتی به زبان ساده و عامه‌پسند مؤثر واقع می‌شود.

۴- فرصت‌های ارائه شده از سوی مدیران دولتی شامل حمایت‌های مالی برای مشاغل گردشگری فعال در امر جذب مشارکت جامعه محلی و گردشگران برای حفاظت (که با هزینه شخصی به طراحی و انتشار بروشور، نقشه و کتابچه راهنمای گردشگری اقدام می‌کنند)، سیاست‌های کاهش مالیات و اعطای وام‌های بهره کم، کمک در سرمایه‌گذاری برای ایجاد نهادهای آموزشی ویژه حفاظت برای

عموم جامعه، افزایش میزبانی از نشست‌ها و همایش‌های ملی و بین‌المللی در مورد حفاظت، در نظر گرفتن منافع جامعه محلی در امر توسعه گردشگری میراث جهانی و ... می‌تواند بسیار کارساز باشد.

۵- آنچه بیش از همه در حین تکمیل پرسشنامه از دیدگاه جامعه محلی و گردشگران از بافت تاریخی یزد مورد تأکید و انتقاد قرار گرفت؛ عدم کنترل عبور و مرور وسایل نقلیه اعم از خودروی سواری و موتورسیکلت‌ها در این منطقه است که حتی بر جلوه بصری این منطقه و آرامش آن تأثیر منفی گذاشته است. بر این اساس طبق تأکید ایکوموس بر کنترل عبور و مرور وسایل نقلیه در منطقه شهر تاریخی، لزوم ایجاد و افزایش پارکینگ‌های عمومی در مسیرهای اصلی منتهی به بافت، به نحوی که به خود بافت تاریخی یا محیط آن آسیب نرساند ضروری می‌نماید. در این میان وجود دو عامل دیگر الزامی است: ۱- اجرای طرح ترافیک بافت تاریخی در ساعات مشخصی از شبانه‌روز ۲- وجود پلیس گردشگر و ایستگاه‌های آن‌ها جهت برقراری امنیت در فواصل منظم از ابتدا تا انتهای محدوده تاریخی با یونیفرم‌های مخصوص که قابل‌شناسایی باشند و ایستگاه آنان با شیوه و سبک معماری منطقه همخوانی داشته و در دید عموم مردم باشد.

۶- عامل بعدی که در افزایش انگیزه ساکنان و کاهش نارضایتی شدید آن الزامی است، لزوم تدوین قوانین جدی برای حضور اتباع بیگانه (افغان‌ها و اعراب) در تمام مناطق شهری به خصوص بافت تاریخی می‌باشد. اتباع بیگانه بایستی با ارزشمندی اماکن تاریخی شهر آشنا شده و از استفاده ابزاری از آن‌ها خودداری نمایند تا وجهه اخلاقی اصیل شهر حفظ‌شده و ناهنجاری از سوی آنان، خاطر جامعه محلی را مکدر نکند. از طرفی مهم است که این قوانین به‌دوراز هرگونه نژادپرستی و از سوی مقامات محلی و دولتی به آن‌ها تفویض شود تا همراهی و همکاری‌شان را در پی داشته باشد.

۷- افزایش روشنایی بافت تاریخی و سایر جاذبه‌های آن محدوده هم به جهت افزایش امنیت ساکنین، عابران، گردشگران و مشاغل و هم به جهت زیبایی بصری مورد تأکید است. همچنین ایجاد تابلوهای راهنما و توضیحات به زبان فارسی و انگلیسی برای المان‌های موجود در شهر و محدوده میراث جهانی (مانند نخل عزاداری و...) ضروری می‌باشد.

۸- به عنوان نکته باید یادآور شویم، پیش از انتخاب جامعه محلی آگاه و مشاغل مرتبط و فعال گردشگری، پژوهشگران قصد داشتند با انتخاب سازمان‌های مردم نهاد گردشگری (سمن‌ها) به عنوان جامعه و نمونه آماری مصاحبه داشته باشند؛ اما به دلیل عدم فعالیت شایان توجه این سمن‌ها و تعطیلی عده کثیری از آن‌ها، این امر میسر نشد. درحالی‌که منشور بین‌المللی ایکوموس، به ترغیب و حمایت مالی از انجمن‌های مردمی و فعالیت آن‌ها توصیه می‌کند. استقرار مجدد این انجمن‌ها و تشویق مالی و معنوی از سوی مقامات و جامعه محلی می‌تواند نقش بسزایی در جلب مشارکت‌های مردمی در حفاظت از میراث جهانی داشته باشد و به عنوان واسطه بین مردم و دولت؛ مشارکت اجباری و القا شده را به مشارکت خودجوش منتج نمایند.

۹- ایجاد زیرساخت‌های داخلی یا خارجی در باغ‌های تاریخی یزد (دولت‌آباد و پهلوان پور) و برگزاری هرگونه مراسم جشن و سرور یا نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و غرفه‌های صنایع‌دستی در ایام سال باید کاهش یافته و به سایت‌های دیگر منتقل شود؛ زیرا طبق نظر ایکوموس به تدریج توازن اکولوژیکی باغ‌ها را به خطر انداخته و به آن آسیب وارد می‌سازد. همچنین لزوم توجه بیشتر به حفاظت قنات‌های حسن‌آباد مشیر و باغ زارچ به عنوان طولانی‌ترین قنات‌های جهان و سازه‌ی کمیاب و بی‌نظیر معماران کویری، بیشتر احساس می‌شود. به خصوص در مورد قنات حسن‌آباد که حیات باغ پهلوان پور بدان وابسته است؛ وجود مشکلاتی از قبیل فاضلاب‌های شهری متصل به قنات، پساب‌ها و حشرات آزاردهنده علاوه بر کاهش رونق گردشگری؛ ساختمان قنات‌ها را به خطر می‌اندازد. همچنین فرهنگ‌سازی برای ساکنین در جهت خودداری از شستشوی خودرو و لباس در آب قنات به منظور جلوگیری از آلوده شدن آب و آفت پودرهای شیمیایی برای درختان کهن‌سال باغ ضروری است.

۱۰- مهم‌ترین مسئولیت حفاظتی میراث جهانی بر عهده مقامات دولتی و محلی است که دوشادوش جامعه محلی، به تدوین برنامه‌های حفاظتی در همه سطوح و تنظیم برنامه بودجه برای نگهداری میراث جهانی بپردازند. مهم‌ترین امر در زمینه‌ی حل مشکلات و جلب اعتماد مردم، تعامل دوستانه با

آن‌هاست. مسئولان باید زمانی را به حضور در شهر و مشاهده مسائل و دغدغه‌های مربوط با گردشگری باشند و با ساکنان گفتگو و ارتباط نزدیک داشته باشند. با توجه به عصر گردشگری الکترونیک، ارتقای سایت‌ها و اپلیکیشن‌ها به منظور ارجاع مشکلات و پیشنهادهای مردم به مسئولین به جلب اعتماد و مشارکت حداکثری جامعه محلی در حفاظت از میراث جهانی استان منجر می‌شود. الگوگیری در برنامه‌های حفاظتی و جلب مشارکت اجتماعی در دیگر مناطق شهری تاریخی که به ثبت جهانی رسیدند، برای توسعه مدیریت مقصد کارآمد در استان یزد الزامی است تا کانال مناسبی برای برقراری ارتباط دولت و مردم در صنعت گردشگری فراهم‌شده و فرصت مناسبی برای تشویق جامعه به مشارکت اجتماعی در حفظ میراث فرهنگی و ارتقای نام شهر یزد در عرصه گردشگری کشور ایجاد شود.

منابع

- امین بیدختی، علی‌اکبر؛ جعفری، سکینه و فرهادی، وحید. (۱۳۹۳). «رابطه تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی با توسعه گردشگری پایدار: نقش میانجی اثرات ادراک‌شده». فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۹ (۲۶)، ۳۰-۷.
- چراغچی، سوسن (۱۳۷۹). «مشورهای بین‌المللی در حفاظت از میراث فرهنگی». اثر، (۳۱) و (۳۲).
- حاجی غلام سریزدی، الهام (۱۳۹۲). «اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر مشارکت جامعه محلی در سرمایه‌گذاری در طرح‌های توسعه گردشگری روستایی». فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۲ (۴)، ۴۲-۲۹.
- داورانی، مینا؛ شالبافیان، علی‌اصغر و نجارزاده، محمد (۱۳۹۸). «تأثیر مشارکت جامعه محلی در حفاظت از میراث فرهنگی و توسعه گردشگری (مطالعه موردی: مسجد تاریخانه دامغان)». پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت گردشگری گرایش بازاریابی، دانشکده گردشگری، دانشگاه سمنان.
- رضایی، نعیمه و فرجی، فرزاد. (۱۳۹۷). «ارزیابی نقش سازمان‌های غیردولتی در حفاظت از میراث معماری و شهری؛ مطالعه تطبیقی ایران و فرانسه». فصلنامه هویت شهر، ۱۲ (۱)، ۳۶-۲۷.
- سالنامه آماری استان یزد (۱۳۹۶). تهران. سازمان برنامه‌بودجه کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات.
- غنیان، منصوره؛ هاشمی نژاد، آذر (۱۳۹۵). «تحلیل انگیزاننده‌های مشارکت در توسعه گردشگری پایدار از دیدگاه ساکنان محلی منطقه حفاظت‌شده دز». نشریه جغرافیا، (۴۹)، ۷۸-۶۱.

مرجان منتظری، ناصر براتی (۱۳۹۳). «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری، رهیافتی کارآمد جهت تحقق گردشگری پایدار؛ مطالعه موردی: شهر یزد». هفت شهر، ۵۷-۵۰.

- Aas, C., A. Ladkin, and J. Fletcher (2005). Stakeholder Collaboration and Heritage Management. *Annals of Tourism Research*, 32 (1): 28-48.
- Arnstein, S.R. (1969). A Ladder of Citizen Participation, *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), pp. 216-24.
- Ginzarly, M., Farah, J., & Teller, J. (2019). Claiming a role for controversies in the framing of local heritage values. *Habitat International*, 88, 101982.
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of tourism research*, 29(1), 79-105.
- Hung, K., Sirakaya-Turk, E., & Ingram, L. J. (2011). Testing the efficacy of an integrative model for community participation. *Journal of Travel Research*, 50(3), 276- 288.
- ICOMOS. (1987). *the ICOMOS Charter For the Conservation of Historic Towns and Urban Areas :(Washington Charter)*. Washington D.C International Council of Mounments and Sites (ICOMOS).
- Innes, J. E. (2004). "Consensus building: Clarifications for the critics". *Planning Theory*, 3(1), 5-20.
- Jaafar, M., Noor, S. M., & Rasoolimanesh, S. M. (2015). Perception of young local residents toward sustainable conservation programmes: A case study of the Lenggong World Cultural Heritage Site. *Tourism Management*, 48, 154-163.
- Jepson, A., Clarke, A., & Ragsdell, G. (2014). Investigating the application of the motivation-opportunity-ability model to reveal factors which facilitate or inhibit inclusive engagement within local community festivals. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14(3), 331-348.
- King, C. S., Feltey, K. M., & Susel, B. O. N. (1998). The question of participation: Toward authentic public participation in public administration. *Public Administration Review*, 58(4), 317- 329.
- Li, J., Krishnamurthy.S, Pereira Roders, A., & van Wesemael, P. (2020). Community participation in cultural heritage management: A systematic literature review comparing Chinese and international practices. *Cities*, 96, 102476.
- Lyon, S. W. (2007). Balancing values of outstanding universality with conservation and management at three United Kingdom cultural world heritage sites. *Journal of Heritage Tourism*, 2(1), 53-63.
- McCloskey, D. J., McDonald, M. A., Cook, J., Heurtin-Roberts, S., Updegrove, S., Sampson, D., et al. (2011). *Community engagement: Definitions and organizing concepts from the*

- literature. Principles of Community Engagement (2nd Ed.)*. Washington D.C.: NIH Publication.
- Nicholas, L. N., Thapa, B., & KO, Y. J. (2009). Residents' perspectives of a World Heritage Site: The Pitons Management Area, St. Lucia. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 390- 412.
- Pacione, M. (2009). *Urban geography: A global perspective*. Routledge.
- Peters, H. (1999). Making Tourism Work for Heritage Preservation: Lijiang, a case study. In UNESCO and the Nature Conservancy, Yunnan. *International Conference on Anthropology, Chinese Society and Tourism, Kunming*.
- Petty, J. (1995). The Many Interpretations of Community Participation, *Focus*, 16, pp. 5–10.
- Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Ahmad, A. G., & Barghi, R. (2017). Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development. *Tourism Management*, 58, 142-153.
- Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Badarulzaman, N., & Ramayah, T. (2015). Investigating a framework to facilitate the implementation of city development strategy using balanced scorecard. *Habitat International*, 46, 156- 165.
- Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: A review of the research. *Tourism Management*, 42, 37- 49.
- Simakole, B. M., Farrelly, T. A., & Holland, J. (2018). Provisions for community participation in heritage management: Case of the Zambezi source National monument, Zambia. *International Journal of Heritage Studies*, 25(3), 225–238.
- Sirisrisak, T. (2009). Conservation of Bangkok old town. *Habitat International*, 33(4), 405-411.
- Su, M., & Wall, G. (2014). Community participation in tourism at a world heritage site: Mutianyu Great Wall, Beijing, China. *International Journal of Tourism Research* (Vol. 16, (2), 146- 156.
- Thabet, A. (2007). An Approach to a Strategy For Improving Libyas Tourism Industry. *International Tourism Biennia*.
- Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development. *Tourism Management*, 27(3), 493- 504.
- UNESCO, (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- WHC. UNESCO (2016); *world heritage lists*, <http://whc.unesco.org/en/list>, (Accessed 27 February. 2016).
- Xiao, W., Mills, J., Guidi, G., Rodríguez-González, P., Barsanti, S. G., & González-Aguilera, D. (2018). Geoinformatics for the conservation and promotion of cultural heritage in support of the UN Sustainable Development Goals. *ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing*, 142, 389-406

- Yung, E. H., & Chan, E. H. (2013). Evaluation for the conservation of historic buildings. *Facilities*.
- Yung, E., & Chan, E. (2011). Problem issues of public participation in built-heritage conservation: Two controversial cases in Hong Kong. *Habitat International*, 35(3), 457- 466.
- Zhang, Y., Cole, S. T., & Chancellor, C. H. (2013). Residents' preferences for involvement in tourism development and influences from individual profiles. *Tourism Planning & Development*, 10(3), 267- 284.
- Zhong, X., & Leung, H. (2019). Exploring participatory microregeneration as sustainable renewal of built heritage community: Two case studies in Shanghai. *Sustainability*, 11 (6), 1617.